

PROFESYONEL ÖNDERLİK AÇISINDAN KOOPERATİFLERİN AZ GELİŞMİŞ ÜLKELERE UYUMU*

Çeviren :

Allie C. FELDER, Jr.**

Ass. Dr. Rıdvan KARALAR

Bu tebliğin amacı, az gelişmiş bölgelere güçlü ve etken bir biçimde kooperatifçilik eylemini sunmayı görev olarak yüklenen bir profesyonel kişinin didinme çizgisini bütün olarak ortaya koymaktır. Ayrıca, kooperatifçilikte profesyonelleşmiş kişilerin gerçek deneyleri sonucunda belirginleşmiş sorunlar, çeşitli bölümler altında toplanmıştır.

Profesyonel kooperatif önderi olarak nitelendirilip nitelendirilmemesi konusu bir yana, A.B.D. Kooperatif Birliğince görevlendirilerek, on yıldan fazla bir süre Hindistanda kooperatifler konusunda çalışmış olmam, görevimin kooperatifçilik olduğunu kuşku ya yer bırakmayacak biçimde ortaya koymaktadır. Öte yandan, gerçek deneyler sonucunda ortaya çıkan pek çok sorunları belirginleştirme gereksinimi olduğu da açıktır. Belirginleşen sorunların sayısı ve önemi, birbirleriyle sıkı sıkıya ilişkili olanlar dışında, anlamlı bir bölümlenimin yapılmasını önemli ölçüde güçleştirmektedir.

Burada yapmaya çalışacağım özetleme, yalnızca kişisel deneylerime değil, bunun yanı sıra, az gelişmiş ülkelerdeki profesyonel

(*) «Adapting Cooperatives to Underdeveloped Areas : The Professional Leadership View» adıyla 26-30 Nisan 1967 tarihinde Kentucky Üniversitesinde «Agricultural Cooperatives and Quasi-Cooperatives in Underdeveloped Countries» konusunda düzenlenen seminere sunulmuş tebliğdir.

(**) Allie C. Felder, Jr., A.B.D. Kooperatif Birliği, Uluslararası Bölümü'nün Yöneticisidir.

kooperatifçilerin büyük bir kesiminin ve birlikte çalıştığım Hindistan Kooperatif önderlerinin görüşlerine de dayanacaktır.

Bu noktaları açıklığa kavuşturmak için aşağıdaki biçimde inceleme ve değerlendirme yolu seçilmiştir :

1. Değerlendirme ve yaklaşımımızda, profesyonel kooperatif önderlerinin önemli olarak niteledikleri bazı sorun doğurucu noktalar yada etkileşimler

2. Profesyonel kooperatifçilere göre, bu sorunların genel olarak sonuçları ve çözümlerine yaklaşım

3. Gelişmekte olan bölgelerde, ekonomik açıdan güçlü ve kıvrak kooperatiflerin geliştirilmesi için bazı strateji ve programlar

Asya'ya ilişkin coğrafik inceleme, Hindistan deneyine dayanılarak ortaya konmuştur.

BELİRLENEN SORUNLU ALANLAR VE ETKİLEŞİMLER

Gelişmekte olan ülkelerde, etken ve kıvrak bir kooperatifçilik eyleminin gelişmesine yada gecikmesine yol açan etkileşimler yada sorunlar iki ana uzantıda incelenebilir: **Somut etmenler;** üyeler, yönetim (yönetim kurulu) ve düzenleyici yada yardımcı örgütlerce (hükümet) oluşturulur. **Soyut etmenler;** tarihsel, doğal yada teknik yönden ortaya çıkan öğelerin etkisiyle belirginleşir.

Profesyonel kooperatif önderleri, bu sorunları ve etkileşimleri, kooperatiflerin yürütüm güçlülüğü yada aksaklığı yönünden ele alırlar ve bu noktaların geliştirilmesi yada başarının yüksetilmesi yönünden yaklaşımda bulunurlar.

Bu incelemede, özellikle önemli olan etkileşimler şunlardır :

1. Tarihsel ve siyasal etkileşimler
2. Kültürel ve psikolojik etkileşimler
3. Ekonomik ve teknik etkileşimler
4. Yasal ve yasadışı etkileşimler
5. Bilgisel ve eğitsel etkileşimler

Tarihsel ve Siyasal Etkileşimler

Bazen planlanarak bazen de rastlantı sonucu, Hindistanda ve önceleri İngiliz boyunduruğu altında bulunan ülkelerin bir bölümünde, binlerce kooperatif hükümetlerce örgütlenmiş ve «kicileri tefecilerin pençesinden kurtarmak» yada «servetin dengeli bölüştürülmesi» gibi sloganları ortaya atmışlardır. Kooperatif önderlerinin değerlemelerini ve yönetsel yeteneklerini göz önünde tutmadan, elverişi kapital gereğine önem vermeden ve tarımsal girdileri sağlayacak yada tarımsal ürünlerin etken olarak pazarlanmasını gerçekleştirecek düzenlemelere yer vermeksizin Batı Dünyasının Rochdale Kooperatifleri örneğini aynen uygulama yolu tutulmuştur. Bunun sonucu olarak, kurulan kooperatiflerin çoğunluğu başarısızlığa uğramıştır.

Sözü edilen ülkeler, bağımsızlıklarına kavuştuktan sonra da sakıncalı yönlerin düzeltilmesi yoluna gidilmemiştir. Özendirilen kooperatif sayısı arttıkça, başarısızlığa uğrayan kooperatiflerin sayısında da artış olmuştur. Fakat, yeni siyasal etkileşimler bu alana girerek kooperatifçilik, bir yandan kapitalist (Eski Doğu Hindistan Şirketleri gibi sömürücü ekonomi biçiminden kaçınmak) öbür yandan da diktatörlük (kollektivizm yada faşizmden kaçınmak) rejimleri için ara yol olarak düşünülmüştür. Hükümetlerin kooperatifler üzerindeki önderliği ve denetimi, kooperatif önderi yetiştirme konusunda yoğunluk taşıyan bir yöne kaymış ve kooperatiflerin ekonomik işlevlerine ağırlık verilmiştir.

Hindistanda, bağımsızlıktan yirmi yıl sonra, ekonomik planlamalar, yanlışların düzeltilmesi ve kooperatif önderlerinin ve üyelerinin kooperatifçilik konusunda hükümetçe aydınlatılması sonucunda, her çeşit kooperatif, hem sayıca hem de yapılan hizmet yoğunluğu bakımından önemli gelişmeler göstermiştir. Kooperatifler kapital paylarını arttırmışlar ve yeni alanlara girmişlerdir. Böylece, kooperatifler ülkenin pazar yapısını ya etkiler ya da bu yapıdan etkilenir bir özelliğe bürünmüşlerdir.

Hindistana ilişkin bazı örnekler şöyledir :

1. Tarımsal kooperatiflere verilen kredi, 1956'da % 4'ten azken, 1966 yılına kadar ortalama olarak % 20'ye çıkmış ve bazı bölgelerde ise bu oran % 30'u bulmuştur.

2. Pazarlama yada daha kapsamlı deyişle, alım ve satım kooperatiflerinin eylemleri yaygınlaştırılmıştır. Bu sonuç, özellikle hü-

kümetin kooperatiflere girdi satın almada —kimyasal gübre, demir ve çelik gibi— sağladığı özel önceliklere bağlı olarak elde olunmuştur. Bu işlemler, hükümetin resmi denetimi altında yürütülür.

3. Kooperatifler, pamuk çırçırılama ve işleme, prinç öğütme ve tohumlardan yağ çıkarma gibi yeni alanlara girmişlerdir. Süt ürünleri ve şeker endüstrisinde önemli başarılar elde olunmuştur. Özellikle, şeker endüstrisi, 1950 yılında hemen hemen hiç bir didinmede bulunmazken, 1965 yılında Hindistanda kullanılan şekerin üçte bire yakın bir bölümü bu endüstrice sağlanmaya başlanmıştır.

Kültürel ve Psikolojik Etkileşimler

Tarihsel ve siyasal etkileşimlerin kabaca gözden geçirilmesi ve çözümlenmesi, bu sorunların çözüm yollarını ortaya koymak için yeterli bir yaklaşım biçimi sunmaz. Hindistandaki kooperatif önderleri «know-how» ve «loyalty» haklarının aktarılmasını engelleyici bir eğilim gösteren çok yönlü toplumsal ilişkileri göz önünde tutmak zorunda kalmaktadırlar. Bunun içeriğinde, ilişki ve yapıların karmaşıklığı, kapalılığı; dil, kast, sınıf ve aşiret sorunları; ussal olmayan davranış biçimleri; kooperatife katılmayı yada katılmayı belirleyen ruhsal yapının bileşimi yatmaktadır.

Ekonomik ve Teknik Etkileşimler

Profesyonel kooperatif önderleri, ekonomik ve teknik etkileşimi, pazarların genişliği, işlemlerin hacmi, yerleşim ve fiyat bilgisinin elde olunma kolaylığı gibi noktalardan ele alırlar. Bunların tümü, kooperatiflerin hizmet hacmini yada hizmet alanını belirlemeye ve gerekli kapital ve yetki boyutlarını ortaya koymaya yardımcı olan konulardır. Bir pazarın temel yapısındaki aksaklıklar ve kooperatif işletme eylemlerinin dikey bütüleşmesinde ortaya çıkan engeller daha büyük bir önemle ele alınmalıdır.

Yasal ve Yasadışı Etkileşimler

Lisansların verilmesi, bir mal ve hizmetin kullanımına ilişkin kapsamlı hakların tanınması ham madde ve bitirilmiş mallara ilişkin ihracat ve ithalat kısıtlamaları ile vergileme, muhasebe ve fiyat denetimleri gibi konularda hükümetin koyduğu kısıtlamalar, kıvrak bir kooperatifçiliğin planlanması ve gelişimi için son derece

önemli etkilerde bulunur. Örneğin, Hindistanda 1967 yılı Mart ayında, yiyecek maddesi olarak elde olunan sıvı yağların tüketimini düzenleyen yasa yürürlüğe girene değin, kooperatif yağlı tohumlar işleme endüstrisi —günümüzde hızla gelişmektedir— tüm sıvı yağ elde etme işletmelerini, bunların gelişimi bakımından elinde bulundurmaya zorundaydı. Böylece, bu ürün türü yasal kısıtlamalardan etkilenmiş bulunmaktadır.

Öte yandan, kooperatif önderleri belirli yasadışı etkileşimlere de önem vermektedirler. Üyelerin zorlamaları ve yönetim kurulu üyelerinin baskıları yada ekonomik bağımlılık gibi yasadışı etmenler, belirli kooperatiflerin örgütsel ve işlemsel tarihlerinde görülmüş gerçeklerdir. Yasadışı satış yada mal ve hizmetlerin yasadışı satın alınma fiyatları (karaborsa fiyatları), varolan pazar düzeyinin yapısını değiştirecek ve kooperatifin belirli işletme eylemlerini etkileyecektir .

Yasal ve yasadışı etkileşimlerde, kooperatif yöneticilerinin gücü, önemli bir etmen durumuna girmektedir. Yönetim gücünün işlevleri, yasal yönden zorlayıcı bir düzeye erişiyorsa yada bu gücün yürütümünde ustalığa sahipse, kooperatif büyümenin boyutları, kooperatif önderliğinin boyutları ile koşut bir gelişim gösterecektir.

Bilgisel yada Eğitsel Etkileşimler

Üye katılmalarındaki düzensizlik, üyelerin içtenlikte ve sorumlulukta gösterdikleri aksaklık, satış ve fiyat almasıkları bakımından kooperatif yönetiminin bilgi edinme eksikliği bilgisel yada eğitsel etkileşimleri ortaya çıkarır ve kooperatiflerin işletmecilik dinmelerini önemli ölçüde etkiler. Bu tür aksaklıkların yaygın olduğu ortamlar, özel tüccarların yada tefecilerin tekeli kolaylıkla sömürebileceği «hazır ortamlar» niteliğindedir. Ve sağlıklı bir kooperatif işletme gelişimini geniş çapta engelleyicidir. Bu tür koşullar altında, pazarların bölünmesi hızla gelişmektedir. Bu bölünme, tüccarlar yada tefecilerce kooperatif üyelerinin ve yöneticilerinin fiyat almasıklarının ele geçirilmesiyle, kolay ve hızla gelişen bir biçime sokulur.

Belirtilen beş sorunlu alan yada etkileşim kümesi, gelişmekte olan ülkelerde çeşitli tür kooperatiflerde, çeşitli bileşimlerde kendini gösterir ve kooperatiflerin pazar yapısındaki yerlerine bağlı olarak ortaya koydukları işlevin etkenlik derecesine göre değişir

etkilerde bulunur. Gelişmekte olan ülkelerde, kıvrak kooperatif kuruluşların geliştirilmesi, bu etkileşimlere bağlı olmaktadır. Ancak, bunları, kooperatif önderlerinin karşılaştığı tüm güçlükleri çözümlenecek hazır reçeteler biçiminde değerlendirmek gerekir.

TOPLU SONUÇLAR VE YAKLAŞIMLAR

Hindistandaki profesyonel kooperatif önderleri, sorumlu alanları ve etkileşimleri özenle çözümlenerek yukardaki biçimde sıralamışlardır. Çeşitli kooperatif eylemlerde, bu sorun ve etkileşimlerin değişen koşulları, başarılığının uç noktalarını ortaya koymaktadır.

Deneyler, örnek uygulamalar ve bazı hükümet politikalarının sonuçlarının gözlenmesi yoluyla, daha hızlı ve güçlü bir kooperatifsel gelişim için, daha öz sonuç ve yaklaşımlar ortaya konmuştur.

Bu sonuçlar, bazı konferanslarda ortaya atılarak yada bireysel kooperatif önderlerince belirtilerek kararlaştırılmış değildir. Bunlar, yılları kapsayan ve çeşitli türdeki kooperatiflerin didinmelerinden elde olunan sonuçlar ile geçmiş yıllardaki kooperatifsel gelişime dayandırılarak ortaya konmuştur. Bunların önemli olanlarının bir özetini aşağıda inceleyelim.

Çoğalma ve Yayılma

Bir toplumda yada bir bölgede, herhangi bir kooperatife işletme girişimi gözüyle bakılmaya başlandığında, bu toplum yada bölgede, kooperatiflerin bütün türlerini kurma güçlüğü azalmış demektir. Hindistandaki gelişmiş eyalet yada bölgelere bakıldığında bu sonucun geçerliğini kolaylıkla anlayabiliriz. Gerçekten de, toplam 16 bölgeden 4'ünde tüm kırsal kooperatif türleri kurulmuştur. Kooperatif kredi ve bankacılık, pazarlama ve işleme kooperatifleri ve tüketici kredi kooperatifleri bu gelişme içinde yerlerini almışlardır. Buraları, kooperatif eylemin gerçekten gönüllü ve etke olarak yürütüldüğü bölgelerdir. Bu bölgelerdeki kooperatif işletmelerin çoğunluğu kredi, önderlik, destek ve personel bakımından hükümetten yardım görmezler. Ayrıca, yürütülen kooperatif politikası, tümüyle işletmecilik anlayışına uygun olarak yerini almıştır. Tüm işletme risklerine, özellikle pazar yapısından doğan risklere kooperatiflerce katlanılmaktadır.

Dikey, Yatay ve Karşılıklı Bütünleşme

İkinci sonuç, bütünleşmenin önemine ve çeşitli kooperatif eylemlerin karşılıklı destekleyici rolüne ilişkindir. Kırsal alanlarda en belirgin biçimde ortaya çıkan görüntü şudur: Bir kooperatif eylem ne kadar bütünleşmiş olursa, bu eylemin pazar yapısı içindeki etkisi de o kadar güçlü ve başarılı olmaktadır. Deneylere göre, kısa dönemli gelişme kredisi, tarımsal ürünlerin pazarlanması ve tarımsal ürünlerin işlenmesi birbirleriyle sıkı bir ilinti içindedir. Kooperatif örgütlerin, bu konuların tümünde önemli bir güce sahip olması, ödemenin güvence altına alınması nedeniyle, üretim ve gelişme amaçları için elverişli kredi sunma olanaklarını yaratır. Ayrıca, ekici üyelerin pazarlama ve işleme sonucunda elde olunan gelirler nedeniyle ek gelir sağlamaları ve mevsimlik çalkalanmalara karşı korunmaları da gerçekleşmiş olur.

İşleme ve/yada İmal ve Dağıtım

Üçüncü sonuç şudur: Hindistanda eylemlerin ve işlemlerin yukardaki gibi bütünleşmiş bir duruma gelebilmesi için, önce şeker, pamuk, fıstık gibi ticari ürünler arasında ve pirinç gibi işlenmeye uygun olan tarımsal ürünler arasında ilişkiler kurulmuştur. Pazarlanabilir bölümleri, toplam üretimlerine göre oldukça az yer tutan öbür tarımsal ürünler, kooperatif örgütler için önemli sorunlar doğurmaktadırlar. Ayrıca, yiyecek maddesi olarak kullanılan hububat biçimindeki tarımsal ürünlerin fiyatları ve pazarlanmaları, öbür ürünlere göre daha çok denetlenmekte ve kısıt altında bulundurulmaktadır. Öbür ürünlere göre daha sıkı kısıtlayıcı ölçülere bağlı olan ürünler üzerinde işlem yapmak, kooperatiflerin ekici üyelerine her zaman için üstünlük sağlayamamaktadır.

Hindistanda ve gelişmekte olan ülkelerin bazılarında, tarımsal eylemlerin küçük çaplılığı, dayanıklılığı ve haberleşme araçlarının az gelişmişliği nedeniyle tarımsal ürünlerin işlenmesi, teknik açıdan etken olan en küçük boyutlara göre düzenlenmelidir.

Temel ürünlerin işlenmesinin kooperatifler aracılığıyla gerçekleştirilmesi, kırsal kesimin endüstrileşmesinin başlangıcı olacak ve başka olanaklar da ortaya çıkacaktır. Bunlardan en önemlileri, tarımsal araç ve makinaların imali ve elektrik enerjisinin dağıtımı ile tarımsal ve kırsal endüstri için gereken tüm olanaklarla ilgilidir.

Bazı Ek Sonuçlar

1. Kooperatif kuruluşlarda ekonomik canlılığın yerleştirilmesi ne yönelik çalışma programları uygulanmalı; çeşitli kooperatiflerin başarı gösterdikleri alanlar duyurum yoluyla yayılıp, özendirilmeli.

2. Belirli türdeki kooperatif geliştirme eylemlerinde, hükümetin yardımı ve hükümet katılması her zaman için tehlikeli değildir. Ancak, yönetsel «know-how» ve kooperatif kapitali elverişli düzeye geldikten sonra, hükümet yardımının bırakılması gerekliliğini de kabul etme zorunluğu vardır.

3. Kooperatiflerin, pazar reformunun bir aracı olarak potansiyel yetkinliği, Hindistanda oldukça parlak sonuçlar doğurmuştur. Bunun koşulları şöyle sıralanabilir :

(a) Kooperatifleri özendirme yolu olarak ideolojik etkileşim, yerini, üretici üyelere hizmet ve artırım sağlamayı amaçlayan ağırbaşlı bir ekonomik kurumsal örgütlenmeye bırakmıştır. Ekonomik olmayan hedeflerin gerçekleştirilmesi, ancak bu aşamadan sonra başarıyla yürütülebilir.

(b) Kooperatifler, «tüm kooperatif kesim», «tüm özel kesim» yada «tüm kamu kesimi» biçiminde «ya/yada» almaşığı olarak incelenemezler. Bunun yerine, gelişmekte olan ülkelerin karma ekonomilerinin ortaya koyduğu belirli koşullar çerçevesinde, kooperatiflerin önemli payları bulunduğunu düşünmek gerekir.

(c) Kooperatiflerin, en az tarımsal girdilerin özel sunucuları kadar, gelişmiş tarımsal teknikleri yerleştirmede rolleri olduğu varsayılır. Bu nedenle, kooperatifler, bu görevi etken olarak yerine getirecek biçimde donatılmış olmalıdır.

(d) Bu ülkelerde tarım ve genel ekonominin gelişmesine kışut olarak, daha güçlü rekabet, daha çok özel işletme ve daha çok kamu işletmesi ortaya çıkacaktır. Bundan dolayı, kooperatiflerin etken bir rekabeti karşılayabilecek bir yapıya kavuşmaları gerekir.

YUKARDAKİ YAKLAŞIMLARI BÜTÜNLEYEN STRATEJİLERDEN ÖRNEKLER

Hindistan kooperatifleri için ortaya konulacak bir strateji, «amaca yönelik, hızlandırıcı ve ayıklayıcı» bir süreç olarak nitelendirilebilir. Yönetsel «know-how» eksikliği, kapital azlığı, çok sa-

yıda tarımsal kredi kooperatiflerinin varlığı, okuma yazma oranının düşüklüğü ve daha önce açıklanan kültürel ve psikolojik sorunlarla etkileşimler göz önünde tutularak, kooperatifler için dilenen amaca uyan bir stratejinin kurulmasını aşağıdaki koşullara bağlı kılar :

1. Maliyet-fiyat çözümlenmeleri, kooperatifsel yerleşimin ve hacmin uygunluğu, yoğun bir pazara kooperatiflerin işleme ve toparlama kuruluşlarıyla girme kararı vermelerini sağlayacak çözümlenmeler, bu alanda üzerinde durulacak bazı ekonomik gösterge ve öbür araştırmalardır.

2. Hükümetçe, 30-70 temelinde dayanarak (% 30'u kooperatifin, % 70'i hükümetin katkısı olacak biçimde) işletme birimleri kurulması ve elden geldiğince çabuk bir süre içinde, işletme işlemlerinden doğan kazançlar yada artırımlardaki hükümet payının bırakılması gerekir. Eğer gerekliyse, yönetimde uzman hükümet personeli kullanılmalı ve hükümetçe onaylanmış kurulları kabul etmeli. Fakat, kurullarda hükümetin temsili, karışıcı nitelikte olmamalı.

3. Pazarlamaya ve işlemeye ara krediler sağlanmalı, Kredilerin geri verilmesi güvence altına alınarak, kilit nitelikteki tarımsal girdiler için ve yiyecek maddesi özelliğindeki ana tarımsal ürünler için finansman olanakları sunulmalı.

4. Tüm işleme ve imalat kooperatiflerinde yönetsel eğitimi gerçekleştirecek birimler kurularak, yeni örgütler için yönetici sağlanmalı.

5. İşleme kooperatiflerinin didinmelerini, gelişmiş çıktı teknolojisi düzeyine ulaştıracak biçimde yaymak gerekir.

6. Kuruluşun bir işletme örgütü biçiminde değerlendirilmesini sağlayacak yönde, üyelerin eğitim ve öğretimini gerçekleştirecek didinmelere ağırlık verilmeli.

Bu stratjinin uygulanması ile, elde olunacak sonuçlardan bazıları şunlardır :

1. İşleme eylemi sonucunda, ekici üyelere daha çok artırım ve hizmet sağlanır. Böylece, hükümet kredilerinin geri ödenmesi kolaylaşır ve dönüm başına elde olunan ürün miktarı, fiziksel ve teknik çıktı faktörlerinin etkisiyle daha üst düzeye ulaşır.

2. Kredi için talep artar ve bunun sonucu olarak eldeki kredinin daha etkin kullanımına gidilir.

3. Etken olmayan yada aksaklıklar gösteren kredi ve arz kooperatifleri, ya üyelerinin yeniden düzenlenme ve birleşme isteklerine uyarlar ya da yok olurlar. İşte bu, «ayıklama» sürecidir.

SONUÇ

Çoğunlukla iktisatçılar, kooperatif ve benzeri örgütlerin, gelişmekte olan ülkelerin çoğunda elde ettikleri ekonomik başarıya karşın, kooperatif ve benzeri kuruluşları kuşkuyla karşılarlar. İktisatçılar, kooperatiflerin eylemlerindeki tek değerli ölçünün marjinal çözümleme olduğunu ve kooperatiflerin bu duruma, ancak ekonomik çözümleme modellerince yada gerçek uygulamayla kanıtlanmış değerler sonucunda ulaşabileceklerini ileri sürmektedirler.

Kanımızca, az gelişmiş ülke kooperatiflerinin yürütümlerinin ekonomik başarılığını ortaya koyan yeterli kanıt bulunmaktadır. Bu yargıya, üyelere sağlanan hizmet ve artırımlara, elverişli ekonomik sonuçlara bakarak varmaktayız. Bu durumda, belki de ekonomik marjinal çözümlemenin yeni bir uyarlamasına gitme zorunluğu ortaya çıkmaktadır.

Kooperatifin içinde bulunduğu çevre, **olağan** kooperatif gelişimine elverecek yapıda olmasa bile, profesyonel kooperatif önderleri ekonomik başarıya ulaşmak için **olağanüstü** yaklaşımlara girişmektedirler. Daha önce belirtilen «amaca yönelik, hızlandırıcı ve ayıklayıcı» süreç, bu tür bir **olağanüstü** yaklaşım olarak düşünülebilir.

Hükümetin kooperatiflere yaptığı yardımları göz önünde tutarak, bu türün —açık yada gizli— profesyonel kooperatif önderlerince ele alındığını söyleyebiliriz. 1917 yılında başlayan ve A.B.D. Tarımsal Kredi Örgütüncü, 466 Üretim Kredi Birliği (kooperatif), 12 Federal Aracı Kredi Bankası ve 13 Kooperatif Bankasını örgütlemek üzere verilen borçları pek az iktisatçı eleştirmiştir. Bu kredinin bir yıllık tutarı 638 Milyon Dolar dolayındaydı.

466 kooperatiften ikisi dışında kalanların tümü, aldıkları kredileri ödemişlerdir. Bu ise, böyle bir yardımın uygulanma sonuçlarının başarılığını gösterir. Bu sistemde üreticiler, 716 milyon Do-

larlık yatırım yapmışlar ve net değeri 906 milyon Dolar olan yedek akçe biriktirmişlerdir.

Günümüzde A.B.D. üreticisi, başlangıçta A.B.D. hükümetince verilen ve denetlenen kredilerle çalışan kredi kooperatiflerinin kendi olanaklarından yılda 8 milyon Dolar dolayında kredi almaktadırlar.

İktisatçıların bazıları da, uzun dönemli ve düşük faizli kredileri ve A.B.D.'ndeki Kırsal Elektrik Kurumunca sağlanan yönetsel yardımı eleştirmektedirler. Hükümet yardımı gören Kırsal Elektrik Kooperatiflerinin ortaya koydukları değer, bu kooperatiflerin uygulanmasında olumsuzluğu ortadan kaldırmaktadır.

Kooperatifçilik teorisine ve işletme çözümlenmesine ilişkin konularda, Amerikan iktisatçıların daha pek çok şey bilmeye zorunda oldukları açıktır. Ayrıca, Amerikan iktisatçıları, A.B.D.'ndeki ve gelişmemiş ülkelerdeki kooperatifçiliğin ortaya koyduğu işlevlerin gelişimini daha yakından bilmek zorundadırlar. Ortaya çıkan sorunlar, başarı yada başarısızlığın nedenleri, hükümet yardımı ve desteğinin biçim ve boyutları gibi konuları incelemelidirler.

Şu açıktır ki, Amerikan iktisatçıları, kooperatif teori ile yakından ilişkili değildirler. Daha ileri giderek, yeterli sayıdaki Amerikan iktisatçısının, çeşitli siyasal ve ekonomik yapıda olan az gelişmiş ülkelerin kooperatifleriyle ilgilenmediklerini de söyleyebiliriz.

Profesyonel kooperatif önderlerinin iktisatçılarla birlikte çalışarak, kooperatiflerin gelişimi için elverişli olan ekonomik araçları ve çözümlenme tekniklerini geliştirmeleri gerekir. Gelişmekte olan ülkelerde, kooperatifler yerleşmekte ve özendirilme ve hükümetlerce yapılan desteklemeyle büyümekte ve serpilmektedirler. Ortaya çıkan en önemli sorun, bu büyümenin nasıl hızlandırılacağı yada büyüme sırasında ekonomik etkenliğin nasıl geliştirileceğidir. İnançımız odur ki, ekonomi, toplum bilim ve antropoloji disiplinlerinin eşgüdümlemiş (koordine edilmiş) çabaları ile, profesyonel kooperatif önderlerinin donatılması, ortaya çıkan sorunlara daha tutarlı çözüm yolları getirebilecektir.